



מלחמת ששת הימים – מאפיינים

והישגים

(מערכות 256, יוני 1977)

עשר שנים הן בבחינת עבר רחוק בחיי מדינת ישראל. לעיתים קשה מאוד לחזור לעולם ערכים ומושגים שהיה קיים בעבר ובמיוחד בעבר הרחוק. מאז מלחמת ששת הימים שונו המושגים שלנו, צברנו ניסיון בעקבות המלחמה, בעקבות התקופה שבין שתי המלחמות ובעקבות מלחמת יום הכיפורים. על כן חייבים אנו להחזיר עצמנו לעולם המושגים של אז, כי כל ניתוק של שיקולים ושל החלטות מעולם המושגים שהיה קיים באותה תקופה הוא בבחינת תיאור לא מדויק של הדברים. כאשר עוסקים בעבר, חייבים לשפוט על פי עולם המושגים שהיה קיים בתקופה שבה נתרחו הדברים, התקופה שבה נתקבלו ההחלטות.

מלחמת ששת הימים לא הייתה צפויה להתרחש בתאריך שבו התרחשה. הערכת המצב במטכ"ל לא צפתה שבמחצית מאי 1967 ירכזו המצרים את כוחותיהם, ושבתחילת יוני תפרוץ המלחמה. עם זאת הייתה מתיחות, היו תקריות כמעט מדי שבוע בשבוע, בעיקר בגבול הצפוני, והבאנו בחשבון שבמציאות המזרח תיכונית הכול יכול לקרות. העובדה שלא הייתה הערכה שבתחילת יוני תהיה מלחמה לא השפיעה על הכנותיו של צה"ל. צה"ל, כדרכו מאז ומתמיד, התכונן בשני מישורים: מישור ההתכוננות – ההיערכות לטווח רחוק – ומישור הכוננות – ההיערכות למצב שבו תקרה מלחמה מחר.

התהליך המדיני שהביא למלחמת ששת הימים

גיוס הצבא המצרי ומצב המלחמה השורר בין ארצות ערב וישראל מאז קום המדינה אינם שני התהליכים



והחלה לבצע את תוכנית ההטיה. כתוצאה מכך היו חילופי אש, שהתפתחו לתקריות מוגבלות, במידה שהגזרה הסורית לא ידעה כמותה עד אז. הסובייטים אף רצו לחזק את מעמדו של נאצר, שהיה בעל-ברית מלא שלהם. מקור האירועים, שקדמו למלחמת ששת הימים, טמון ברצון הסובייטי-מצרי לנצל את המתרחש בגבול הישראלי-סורי לחיזוק המעמד של מצרים ולאבטחת סוריה מפני פעילות ישראלית. יצוין כי מלכתחילה הייתה כוונה מפורשת שאירועים אלה לא יביאו למלחמה, אם כי גם הסובייטים וגם המצרים היו מודעים שקיימת סכנה כזאת.

כאשר החליט נאצר לרכז את הכוחות המצריים בסיני, לא מן הנמנע שהוא חשב על מתכונת דומה לזו של פברואר-מרס 1960. גם אז הייתה מתיחות בגבול הישראלי-סורי, ומצרים ריכזה בחשאי חלק ניכר מכוחה הצבאי בקדמת סיני. היו אלה כ-500-600 טנקים – מספר לא מבוטל בתקופה ההיא – שרוכזו בסיני, ואשר המודיעין הישראלי גילה אותם בשלב די מאוחר. המטרה המצרית הייתה לאיים על ישראל ולהרתיע אותה מלנקוט פעולה חריפה בממדים גדולים יותר נגד סוריה. מצרים לא תבעה את פינוי כוחות האו"ם מסיני. כאשר התגלה ריכוז הכוחות, ולאור המתיחות הבין-ערבית באותה עת, תקפו מדינות ערב, וירדן במיוחד, את נאצר, והמלך חוסיין התבטא שנאצר מרכז כוחות מאחורי הסינור של האו"ם... נראה שנאצר ריכז את כוחותיו בעקבות מידע מסולף שסופק לו על-ידי בריה"מ, במגמה להניעו לעשות מה שעשה בשנת 1960. אולם עתה הוא עשה זאת בגלוי, וברצותו לשמור על אמינותו בעולם הערבי, הוא ביקש לפנות את כוחות האו"ם בגבול סיני, שהיו פרוסים בין רפיח לראס א-נאקב, ולרכזם ברצועת עזה ובשארם א-שייח'. מכאן ניתן להניח שבשלב הראשון רצה נאצר להימנע מפינוי האו"ם משתי הנקודות שבהן היה מביא הדבר לעימות מידי עם ישראל: פינוי משארם א-שייח' היה מחייב אותו לסגור את המִצְרִים, ופינוי מרצועת עזה היה מקשה עליו למנוע המשך פעולה חבלנית. האו"ם הניח שמצרים אינה רוצה או אינה יכולה להסתכן במלחמה נגד ישראל, ולכן לא הסכים לפינוי חלקי. לאחר שכבר החל לרכז את הכוחות, לא יכול היה נאצר להשלים עם התנגדות האו"ם לפינוי הכוח מהקטע שביקש, ולכן החליט על פינוי כולל. או אז עמדו בפניו אותן שתי בעיות. לאחר מכן בא השלב השני של הזזת הכוחות, שהביא בעקבותיו גם את סגירת המִצְרִים: נאצר לא יכול היה להרשות לעצמו מעבר של אוניות לישראל. בשלב זה ידע נאצר שסבירות המלחמה גדלה, ואז הזיז כוחות רבים יותר כדי להיערך לקראת אפשרות של פעולה התקפית ישראלית. לאחר שסגר את המִצְרִים, החל לחפש דרכים כיצד לגייס את עוצמת העולם הערבי לקראת מלחמה כזאת. בשלב הראשון רצה נאצר למנוע את המלחמה ולהסתפק בהישג מדיני מרשים על-ידי פינוי כוחות האו"ם וסגירת המִצְרִים. בשלב השני היו ההסכם הצבאי עם ירדן ועם עיראק והתביעה להזיז כוחות עיראקיים ולהפעיל את הפיקוד הערבי המשותף על כל הגזרות. כאשר החליט

הבלבדיים שהביאו למלחמת ששת הימים. הייתה זו שרשרת אירועים, שתחילתה בינואר 1964. בתאריך זה התכנסה ועידת הפסגה של קהיר בעקבות הידיעה הוודאית של מנהיגי מדינות ערב, שישראל עומדת להפעיל את המוביל הארצי. המאבק נגד המוביל הארצי החל עוד בתחילת שנות החמישים. הפעלת המוביל הארצי הסתמנה בתודעה הערבית כהישג כלכלי-פסיכולוגי-פוליטי של ישראל, שהעולם הערבי לא היה מסוגל לעכלו באותה העת. ועידת פסגה זו הייתה אחת מוועידות הפסגה הראשונות מאז מבצע קדש, שהיו בה החלטות אופרטיביות. התקבלו בה שלוש החלטות משמעותיות לגבי מלחמת ששת הימים, ולדעתי אפילו עד עצם היום הזה:

- ההחלטה הראשונה הייתה להקים מפקדה ערבית משותפת ולתאם תוכנית התעצמות צבאית כלל-ערבית תוך סיוע בין-ערבי בכספים ובתחומים אחרים. למהלך כזה יש משמעות מעשית, פסיכולוגית ופוליטית בהיערכות העולם הערבי למלחמה כנגד ישראל. כדאי לזכור שהדבר אירע אחר מבצע קדש, כאשר מצרים הותקפה, ומדינות ערב לא שיתפו איתה פעולה. לעובדה זו הייתה השלכה רבה על מצרים, שלא רצתה להיות בודדה פעם נוספת.
- ההחלטה השנייה דיברה על פעולה מוגבלת נגד ישראל על-ידי הטיית מקורות הירדן. ההטיה נועדה למנוע משניים ממקורות הירדן – החצבני והבניאס – להגיע עם מימיהם לישראל ועל-ידי כך לשלול מישראל את הטעם שבהפעלת המוביל הארצי.
- ההחלטה השלישית הייתה להקים יישות פלסטינית. לראשונה בתולדות המאבק הערבי-ישראלי התקבלה החלטה, שביססה את האידיאולוגיה של יישות פלסטינית נפרדת. הביטוי המעשי להחלטה זו היה הקמת אש"ף והקמת צבא פלסטיני.

כל אחת משלוש החלטות אלה קראה תגר על מדינת ישראל והובילה בעקבותיה לחידוד העימות המשותף של מדינות ערב נגד ישראל. בשלב מאוחר יותר בוצעו – במושגים ערביים אומנם – החלטות אלה: הוקמה מפקדה ערבית, הואץ קצב ההתעצמות הצבאית הערבית, הוחל בביצוע תוכנית ההטיה, שהובילה לסדרת תקריות ולהחרפת המצב הצבאי והמדיני בגבול הצפוני, החלה הפעילות החבלנית של הפת"ח, ונקבע שיתוף פעולה בין-ערבי, שבא לידי ביטוי גם במלחמת ששת הימים. במלחמה זו – כמו במלחמת העצמאות ולא כמו במבצע קדש ובמלחמת יום הכיפורים – השתתפו כל מדינות ערב. החלטות אלה וביצוען החריפו את המציאות המזרח תיכונית בהשוואה לתקופה שבין גמר מבצע קדש לבין שנת 1964. כאשר מחליטות מדינות ערב לנקוט קו יותר מיליטנטי-מדיני עם נכונות לפעולה צבאית, הרי שבאופן טבעי בעלת-הברית לכך בתחום המעצמות הגדולות היא בריה"מ. באותה עת הייתה דאגה סובייטית למתרחש בגבול ישראל-סוריה. זו האחרונה נקטה עמדה קיצונית

ספק. לתפיסה זו מספר מרכיבים:

בישראל של לפני מלחמת ששת הימים היה צריך צה"ל להגן על קווים, שהיום זאת אקסיומה שהם אינם ניתנים להגנה. לכן תפיסת הפעולה של צה"ל לא הייתה בנויה על ביצורים, אלא על גיוס מהיר ועל מעבר מהיר למתקפה, או כפי שהיה נהוג לומר אז: "להעביר את המלחמה לשטח האויב".

תפיסת ההתראה הישראלית גרסה שכל כניסת כוחות צבאיים לסיני מחייבת גיוס שממדי השתנו בהתאם לגודל הכוח המצרי שנכנס לסיני. תפיסה זו לא גרסה הישענות על קווי הגנה, אלא היערכות כוחות מתוך מגמה שכל עוד הצבא המצרי – שמשקלו היחסי בכלל הכוחות הצבאיים נגד ישראל היה גדול מכפי שהוא היום – מרוכז בסיני, הרי אפילו אם לא תינתן לצה"ל הרשות לפעול, לפחות יהיה מגויס.

חיל האוויר הכין את עצמו להשיג עדיפות אווירית לא לשמה, אלא כדי לעבור במלוא העוצמה האווירית לשיתוף פעולה משמעותי עם כוחות היבשה במטרה להכריע את כוחות היבשה של האויב.

נקודה נוספת, שנבעה מהנחת היסוד של הצורך להעתיק את המלחמה לתוך שטח האויב ולהביא להכרעה מהירה, הייתה התבססות על כוחות שריון ועל כוחות ניידיים. מלחמת ששת הימים הייתה דוגמה ראשונה להפעלת ארטילריה ניידת בממדים כאלה. במלחמה זו הגיע השריון הישראלי לרמה מפליאה של תותחנות טנקים, מהטובות ביותר בעולם. רמה גבוהה זו הושגה לאחר הפקת לקחים מתקריות אש במהלך "המערכה על המים" בשנת 1964. שיטת הלחימה שלנו לסיכול תוכנית ההטיה באותה עת הייתה ירי טנקים לטווח רחוק, ואז התגלתה רמת תותחנות נמוכה ביותר. הלקח שהופק היה העלאת רמת התותחנות לרמה גבוהה כמו זו שאכן הוצגה במלחמת ששת הימים. בתחום הפעלת חיל הרגלים, הרי ההתקפה על מוצבי אוס-כתף במסגרת פעולת האוגדה של אריק שרון, למשל, היא דוגמה מאלפת לטכניקות לחימה של חיל רגלים ולשיטות לחימה בקרבות לילה.

המלחמה – נקודות מפנה והחלטות אסטרטגיות

כאשר החליטה ממשלת ישראל לצאת למלחמה, היא אישרה לצה"ל לפעול בזומתו אך ורק נגד מצרים בגלל היותה המדינה היחידה שביצעה אקט של מלחמה – סגירת מצרי טיראן. כאשר הציג המטכ"ל את המשמעות האוויריות של ההחלטה המדינית, היה ברור גם לדרג המדיני, שהתקפה אווירית על מצרים בלבד חושפת את ישראל בפני חילות האוויר של סוריה, ירדן ועיראק. הדרג המדיני הכריע, והצבא היה צריך לקבל זאת. אין ספק שהמפתח להתפתחות המלחמה היה מונח במכה האווירית ובהתקפה של אוגדת טל לשם כיבוש אל-עריש בסיוע חסימת האגף של אל-עריש על-ידי אוגדת יפה. ההפתעה הישראלית לא הייתה בעצם ההחלטה לתקוף, דבר שלא

נאצר על הזזת הכוחות, הוא הביא בחשבון שהחלטה מעין זו עלולה להביא למלחמה, אך הוא שאף למנוע אותה. לקראת סוף מאי הוא היה שיכור מההישגים שלו, ולא מן הנמנע שאילו המתנו עוד תקופה, הרי שהתפתחות העניינים הייתה מביאה אותו לידי התקפה על ישראל. זאת לאחר שכוחות עיראקיים היו מתרכזים בירדן או ביהודה ושומרון, שהרי כאשר פרצה מלחמת ששת הימים, כבר הייתה חטיבה ממוכנת עיראקית בשלב של מעבר הירדן. נאצר, אם כן, לא רצה במלחמה, אך סבר שאם בכל זאת היא תפרוץ, הרי שהתסריט יהיה כזה: ישראל תתקוף ותגיע למקום כלשהו; כעבור 24 שעות או 72 שעות יעצרו הסובייטים והאמריקאים את המלחמה, וכמו במבצע קדש יסיגו את הישראלים לאחור, ואז יוכל הוא לצאת כמנצח. נוסף על כך, המצרים יישארו סגורים, כוחות ארם פונו, ותיווצר מציאות מזרח תיכונית חדשה. להערכה זו היו שותפים גם הסובייטים, והם, כמו נאצר, לא שיערו שהתבוסה הערבית תהיה כה גדולה ומוחצת.

תקופת ההמתנה

אלמלא ריכזה מצרים את כוחותיה, לא הייתה ישראל יוזמת מלחמה. ברם אירועי סוף מאי 1967 ביטלו את ההישג הכמעט יחיד של ישראל במבצע קדש: פתיחת מצרי טיראן. סביב צווארה של ישראל הייתה מונחת כעת טבעת חנק מאיימת, והיה ברור שבמצב דברים זה עלולה לבוא גם התקפה ערבית על ישראל. לפיכך היעד המדיני והצבאי הראשון היה לשבור את טבעת החנק על-ידי הנחתת מכה אנושה על הצבא המצרי. וכך, במקביל לתזוזת הכוחות המצריים, החלה ישראל לגייס אנשי מילואים, והחלה "תקופת ההמתנה", שהייתה אחד הדברים הגדולים ביותר שאירעו לישראל. היא הייתה עבור העם והצבא נכס בלתי רגיל לצורך המלחמה ושמירת הישגיה. זאת משלושה טעמים:

★ ישראל אינה אי בודד, היא אינה מנותקת מן העולם, אלא קשורה קשר גומלין עם כל המתרחש בו. עמדתה של ארה"ב הייתה בעלת משמעות ממדרגה ראשונה בשביל ממשלת ישראל, ולכן היא רצתה לאפשר לה לנסות ולהחזיר את המצב לקדמותו. עובדה זו היא אשר הבטיחה לישראל את היכולת לקיים בידה כל סנטימטר שנכבש על-ידי במהלך המלחמה ולא לסגת כל עוד אין פתרון מדיני, ולא כמו ב־1949 וב־1956, שאז הייתה נסיגה ישראלית מוחלטת ללא כל קשר לפתרון מדיני.

★ העובדה שהצבא היה מגויס מספר שבועות גיבשה את יחידות המילואים והפכה את כל צה"ל לצבא ברמה של צבא סדיר.

★ תקופת ההמתנה המחישה לכל אדם בישראל, שכבר מוצו כל הדרכים כדי למנוע מלחמה. היא הנחילה את ההרגשה ש"אין ברירה", וזהו, לדעתי, הנשק האנושי, המוסרי והפסיכולוגי החזק ביותר שלנו.

בשנים שעד מלחמת ששת הימים בנה צה"ל את עצמו על פי תפיסה שהוכיחה את עצמה במלחמה מעבר לכל

היה בלתי צפוי על-ידי צבאות ערב לאחר שרשרת האירועים מה־15 במאי עד ה־5 ביוני, ובמיוחד הכרזת מצב כוננות בצבא המצרי. ההפתעה הייתה טקטית (שיטת הפעולה) יותר משהייתה אסטרטגית. (במלחמת יום הכיפורים, לעומת זאת, הייתה ההפתעה אסטרטגית).

במשך שלוש השעות הראשונות של המלחמה הוכרע חיל האוויר המצרי מעל ומעבר לציפיות שלנו. אין ספק שזה היה מבצע מזהיר, כמעט קלאסי, ללא תקדים בהיסטוריה הצבאית. המתקפה היבשתית באותה עת כמעט שלא הסתייעה בחיל האוויר, למעט מספר מוגבל של מטוסים מדגם "פוגה", שנתנו סיוע יותר בעומק מאשר ממש בקו הראשון. משום החשיבות שייחסנו לכיבוש אל-עריש וכדי להבטיח את כיבושה אם ייווצרו קשיים בהתקפת אוגדת טל, הייתה מתוכננת חטיבת הצנחנים של מוטה להיות מוצנחת בלילה שבין ה־5 ביוני ובין ה־6 בו מאחורי אל-עריש. יחד עם זאת כבר בשבת, ה־3 ביוני, ניתנה הוראה למפקדי חטיבה זו לסייר בירושלים ולהתכונן לקרב על שחרור העיר. לצה"ל לא היו כוחות מספיקים להבטיח ניצחון בגזרה המצרית ויחד עם זאת להיות מוכנים להתפתחויות בגזרות אחרות. אי לכך הוחלט להעביר את החטיבה לירושלים בהדרגה, כל גדוד בנפרד, וההתקפה החלה אור לבוקר יום שלישי, ה־6 ביוני. בתוך מספר שעות הספיקה החטיבה להיערך עם כל ציודה לקראת שינוי ייעודה, והיה זה הישג בלתי רגיל למפקד החטיבה ולחיליה.

ממשלת ישראל רצתה במלחמה נגד מצרים בלבד. כאשר הירדנים החלו להפגזי לכל אורך הגבול, ביקש ראש-הממשלה לוי אשכול המנוח מארה"ב וממנג'ון האר"ם להודיע לירדן שאם יופסקו הפעולות הצבאיות נגד ישראל, היא לא תנקוט כל יוזמה צבאית ותכבד את קווי שביתת הנשק, כולל בירושלים החצויה. (בעת שירותי כשגריר ישראל בארה"ב סיפר לי השגריר האמריקני דאז בירדן, שהוא העביר את הפנייה הישראלית לחוסיין ואת ההמלצה האמריקנית לקבלה, והמלך אמר לו שהפור הוטל, והם במלחמה). עד יום שני בצהריים הייתה נכונה ממשלת ישראל (ממשלת הליכוד הלאומי) לצאת למלחמה אך ורק נגד מצרים ולהשאיר את המצב בינינו ובין ירדן כפי שהוא. ירדן סירבה, וכך הגענו לשחרור ירושלים ולכיבוש הגדה. ביום הראשון למלחמה הייתה ירדן פעילה יותר מאשר סוריה, ולאחר שחילות האוויר של ירדן, של סוריה ושל עיראק תקפו שדה-תעופה ישראלי, רק אז תקף חיל האוויר את חילות האוויר של מדינות אלה. אז גם הותר לתקוף את ירדן, ובשלב ראשון לכבוש את ירושלים המזרחית בלי ירושלים העתיקה ולתקוף בצפון הגדה בלי לכבוש את ג'נין. עדיין לא ניתן אישור לתקוף בגזרה הסורית.

ביום השני למלחמה – לאחר שאוגדת טל כבשה את אל-עריש, אוגדת יפה הצליחה להגיע לאיזור שבין אל-עריש ובירחסנה, ואוגדת שרון הצליחה בקרב לילה לכבוש את מוצבי אום-כתף ואבר-עגילה בסיוע חטיבת דני מט שהונחתה שם בעורף המערך – נפרץ הקו הראשון. הקו

הקדמי המצרי התערער, כאשר כל שלוש הדיוויזיות המצריות חדלו לתפקד, כדלקמן: דיוויזיה 7, שהייתה בפתחת רפיח והגנה על אל-עריש, דיוויזיה 2, שהייתה מול אוגדת שרון, ודיוויזיה 3, שהייתה העתודה בבירחסנה ושלחה שלוחות לכל הכיוונים. דיוויזיה 20 הפלסטינית נשארה מנותקת באיזור רצועת עזה, ואז הוחלט לפעול ביום השני כך: אוגדת טל בציר בירחסנה, אוגדת שרון בכיוון נח'ל ואוגדת יפה בכיוון בירחסנה לעבר המיתלה. ביום השלישי לחימה, 7 ביוני, אישר שר הביטחון לרמטכ"ל לתקוף בגזרה הסורית, בתנאי שעומק החדירה לא יעלה על חמישה ק"מ, כאשר הביצוע נתון לשיקול דעתו של הרמטכ"ל. הוא אמר שמבחינת הדרג המדיני אנו יכולים להגיע עד הקו הזה. נרצה – נלך על כך, לא נרצה – איננו חייבים. בהתייעצות עם אלוף פיקוד הצפון, דוד אלעזר ז"ל, הוחלט שאין טעם בכך, כיוון שההישג לא יהיה משמעותי לעומת מספר האבדות, וצריך לנסות ללכת על יותר. רק ביום שלישי ניתן האישור לתקיפה כללית.

ההכרעה בגזרה המצרית הייתה ביום חמישי, 8 ביוני. ביום זה הגענו לתעלה, כאשר הצבא המצרי כולו פסק להיות כוח מאורגן. הקרב נגד הירדנים הסתיים ביום רביעי, כאשר הגענו לקו הירדן, ובשבת אחרי הצהריים הסתיים הקרב נגד הסורים, כאשר הגענו לקונייטרה.

יעדי המלחמה לאור שעון החול הפוליטי

לצה"ל היו בכל השנים תכנונים אופרטיביים בווריאציות שונות בצירוף כוחות שונים ומגוונים, אולם רק כלפי מצרים הותר לפעול פעולה יזומה. ביתר הגזרות נאמר להתכונן ולהיערך למקרה שהם יפתחו בהתקפה. אחד השיקולים העיקריים בגזרה המצרית היה השאלה כמה זמן יעמוד לרשות צה"ל. קשה היה להעריך מה תהיה תוצאת המלחמה עד אותה עת, כי צה"ל לא התנסה בתקיפה אווירית כפי שבוצעה במלחמת ששת הימים ושגרמה להשמדת כל חיל האוויר המצרי. לכן נבנתה תוכנית הפעולה של צה"ל בשלבים, כאשר כל שלב צריך לתת השלמת יעד. אין טעם ללכת למלחמה מורחבת אשר את תוצאותיה הסופיות אתה רואה רק לאחר מספר ימים ואין לך ודאות בכל שלב, שבידך כל מרחב הזמן מהבחינה המדינית.

בתחילה הייתה תוכנית לבצע איגוף עמוק, אך היא בוטלה בגלל היערכותן של שבע הדיוויזיות המצריות בסיני ובגלל שיקולי זמן שנועדו למנוע מצב שבו תופסק המלחמה מבלי שיושג הישג ממשי. המחשבה המרכזית הייתה לשבור את הצבא המצרי מתוך הנחה שזוהו המפתח לכיבוש. מה שקרה בפועל הוא שתוך כדי תנופת המלחמה וההישגים – שבחלקם היו מעל לציפיות – הגענו

"יואב".

קרבות "עשרת הימים" היו למעשה הקרבות האחרונים בתקופת מלחמת הקוממיות, שבהם היו מגע קרב ולחימה בין צה"ל לבין כוחות ירדן. בידינו הייתה דרך אלטרנטיבית לירושלים. אכן לא הדרך הראשית, כי לטרון לא נכבשה, ואף-על-פי-כן דרך שהבטיחה קשר – דרך המשמשת אותנו גם היום.



המשך מעמוד 19

ההישג העיקרי של מערכת סיני, בעיניי, הינו המסקנה המצרית, שאין המלחמה בישראל ניתנת "להיעשות למחצה", ושלא ניתן גם לחלקה לשיעורין. פירות מסקנה זו הם עיקרי ההישגים המעשיים של מערכת סיני, הקיימים ושמורים עימנו עד היום.

כל עוד יקוימו יחסי כוחות צבאיים, שיתנו בידי ישראל כושר הרתעה ויכולת הכרעה בעת מבחן צבאי, ניתן גם לקיים את ההישג העיקרי של מערכת סיני: המסקנה שמלחמה עם ישראל אינה יכולה להיות "מלחמה למחצה" ולשיעורין – ובזאת ניבחנו.



המשך מעמוד 23

לתעלה, דבר שנראה בתחילת המלחמה כחלום, והיו כאלה שהטילו ספק בכדאיותו. מבחינת הגידרת היעדים הייתה המלחמה עם ירדן וסוריה "מאולתרת". היעדים לא הוגדרו מתחילת המלחמה, אלא נקבעו בסייגים מדיניים כמעט מדי יום, בהתאם להתפתחויות המלחמה. מבחינה צבאית התבטא סיום המלחמה עם מצרים בשחרור סיני וההגעה לתעלת סואץ ולשארם אישייח'. סיום המלחמה עם ירדן וסוריה התבטא בהשמדת הכוחות העיקריים של מדינות אלה. מבחינה מדינית אפשר היה לקיים את ההישג הצבאי מבלי שיהיה צורך לסגת סנטימטר אחד.

סיכום

מלחמת ששת הימים אירעה כתוצאה מכורח ישראלי לפעול פעולה צבאית. היא לא הייתה מלחמה יזומה במובן האסטרטגי, ואלמלא המהלכים המצריים, היא לא הייתה מתרחשת. בנסיבות הקיימות הכין צה"ל את עצמו למלחמה בצורה הטובה ביותר מאשר אי-פעם. הוכח

הבסיס לעמידתנו מדרום לטרון על-ידי כיבוש בית-ג'יז וסביבתו. ההישגים והכישלונות גם יחד הצביעו על אפשרות של אלטרנטיבה – קשר לירושלים, שלא בדרך הכביש הראשי ולא דרך לטרון עצמה. פתיחת "דרך בורמה" היא בעיניי סיומו של שלב הדבקות בקטע לטרון-באב אל-ואד כקטע יחיד שדרכו ניתן לנו לקשר עם השטחים ממערבה, שהיו בידינו.

לראשונה נראתה לפנינו אלטרנטיבה למשימה – אלטרנטיבה שאינה צמודה לפרט הנוף ששמו לטרון. נוצר קשר אחר – אומנם קשה – קטע שהצריך סוגי רכב מסוימים. רק לאחר טיפול הנדסי מסוים הושג תחליף לדרך – תחליף שלא היה הטוב ביותר, אולם תחליף שאפשר קשר בטוח ויציב עם ירושלים. בשלב זה, עדיין לפני ההפוגה הראשונה, עם היווצרות "דרך בורמה", התחילו להסתמן בקרבנו שתי אסכולות-מחשבה:

אסכולה אחת – שמסביבה זו או אחרת, סמלית או לא סמלית, מתוך אמונה שזה ניתן – עמדה בתוקף על כיבוש לטרון. ואסכולה אחרת שטענה, כי העיקר הוא פתיחת הקשר לירושלים. איננו חייבים לפתוח את הקשר דווקא במקום שבו צריך להתנגש באויב החזק ביותר. עדיף כי נלך דרומה ונפתח יותר צירי תנועה, ולו גם יהיו אלה קשים בשלב ראשון ויחייבו טיפול הנדסי, מאשר להתאמץ להתגבר על כוח צבאי מבוצר בפרט נוף בעל יתרון בולט. היינו עדים להמשך המאמצים לכיבוש לטרון. שוב נערכה עליה התקפה, הפעם של גדוד מחטיבת "יפתח", שהורדה מן הגליל. בגלל תקלה הביאה ההתקפה לידי כיבוש חלק מ"רכס התותחנים". אבל הגדוד שצריך היה להמשיך (בעקבות הגדוד שכבש) טעה ועלה במקום למוצב שנכבש למוצב בלתי כבוש, ולטרון שוב לא נכבשה. הקשר לירושלים כבר היה קיים (אומנם רופף), אך נעשו עוד מאמצים לכיבוש לטרון.

אחרי-כן נכנסה ההפוגה לתוקפה. "דרך בורמה" התבססה יותר, הושקע בה מאמץ הנדסי, היא נעשתה ציר תנועה, ציר שיאפשר לקיים בו, במושגים של אז, את מינימום הצרכים של ירושלים.

סיכום

החלו קרבות "עשרת הימים", שהמאפיין אותם הוא "מבצע דני". בשלב ראשון חוסל המכלול של לוד-רמלה, ושוב נעשה ניסיון להגיע לטרון. שני ניסיונות תקיפה נכשלו שוב, ולא חשוב לדון פה אם כך צריך היה לקרות או לא. החל מאותה תקופה, מקרבות "עשרת הימים", גם תוך קרבות "עשרת הימים" במסגרת מבצע "דני" וגם בירושלים, בולטת הלכה למעשה המגמה דרומה. כאן, באיזור זה, היו עתה המצרים, ונערך כידוע מבצע